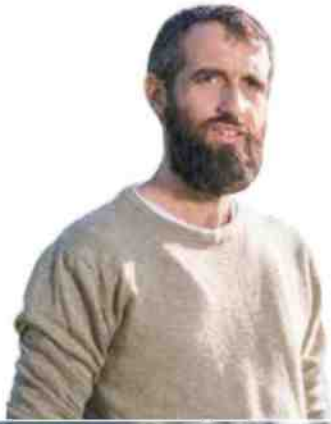

26.58x36.89	1/4	עמוד 8	מקור ראשון - שבת	01/2022	80391486-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

” אחד הדברים שמשכו אותי ליהדות היה שמצאתי התייחסות קוהרנטית למגוון תחומים. זיהיתי עקביות לאורך כל הרמות, וזה היה חידוש רציני בשבילי

אהרן אריאל לביא, עמ' 08

”הנינים שלנו עוד ישלמו על החובות של הקורונה”

בספר חדש על הרעיונות שבבסיס מצוות השמיטה, מבקש אהרן אריאל לביא להשתמש ברעיון שמיטת החובות כדי לרפא את הכלכלות במערב ולתכנן מודל שיאריך את גיל הפרישה. הוא מאמין שכמו השבת, גם השמיטה עשויה להיות בשורה של העם היהודי לעולם

/ יהודה יפרח /
צילום: לירון מולדובן

חובות, אשראי והלוואות הם חלק בלתי נפרד משגרת החיים המודרנית. למעשה, לא ניתן לדמיין את הכלכלה המודרנית ללא חובות ומסחר בחובות. האשראי יוצר מעין "מכונת זמן" שמאפשרת ליחידים, חברות ואפילו מדינות, להשתמש בהווה במשאבים שיהיו ברשותם רק בעתיד, או לחילופין לוותר על שימוש במשאבים בהווה כדי לקבל משאבים רבים יותר בעתיד (באמצעות הלוואה בריבית). אפשרות הגישור הזו היא הבסיס להשקעות, למטרות שונות: מהקמת חברות, ועד רכישת רירה לזוג צעיר. במקום שהזוג הממוצע יחסוך עשרות שנים ויקבל את הדירה רק לקראת הפנסיה, שוק ההון מאפשר לו לגור בבית כבר מעכשיו.

באותה מידה שהחוב חיוני, הוא גם מסוכן. לחובות יש נטייה לתפוח ולייצר חיים משל עצמם, ובמקרים רבים משפחות, עסקים ואפילו מדינות, נכנסים למעריב בולת הרסנית. אי-עמידה בהחזר ראשוני כלשהו מובילה לגלגול החוב, עד כדי הדלות פירעון. בימי קדם, הדלות הפירעון הייתה מובילה לתוצאה קשה בלתי נמנעת: מכירת אדמתו של הלווה, ואם שוויה לא כיסה את החוב – מכירה של הלווה עצמו לעבדות. בתקופות משבר, כמו בצורת ממושכת, אוכלוסיות שלמות היו מגיעות לחדלות פירעון ומירדררות לפת לחם, מציאות שהייתה מובילה למשבר חברתי חריף. ביהדות, מצוות שמיטת הכספים, החלה בסופה של כל שנת שמיטה, אמורה לאפס את המערכת באופן מבוקר ולהחזיר את המבנה החברתי לאיזון. "שמיטת חובות רוחבית איננה המצאה יהודית",

טוען אהרן אריאל לביא, שמשק בימים אלו את הספר "שבע" (בהוצאת מכון כתר לכלכלה על פי התורה), על המשמעויות הכלכליות והחברתיות של מצוות השמיטה. "יש ערויות מבבל, מסופוטמיה, אשור ותרבויות קדומות נוספות, על הקשר שבין חובות למשברים שלי-טוניים. אנשים שצברו חובות והגיעו לסף רעב היו מוכרי רים את עצמם, את אימהותיהם ואת בנותיהם לעבדות, כולל עבדות מינית, וכשהשליט היה צריך לגייס אורז חים למלחמה או לפרויקטים ציבוריים הוא היה נתקל בהתקוממות של מי שאין להם מה להפסיד. כתוצאה מכך שליטים היו יוזמים מחיקת חובות ביום החולדת שלהם או ביום שבו עלו לשלטון, וכך הכלכלה הייתה מתאזנת.

"הפרקטיקה הזו הייתה מקובלת גם באימפריה הררית. ארריאנוס קיסר טבע מטבע עם דמותו שלו, ואוחז בלפיד השורף את הארכיון של רומא שבו נשמרו שטרי

ההלוואות. ישנה טענה שהלפיד של פסל החירות האמריקני הוא העתק של אותו לפיד. אלא שארריאנוס היה האחרון, ואחריו התפתחה אוליגרכיה דקה של מלווים עשירים. אורחים שלא שילמו את חובותיהם נמכרו לעבדות בהיקפים שהלכו וגדלו. נוצר פער בין שכבה זעירה של בעלי ההון לשכבה ענקית שאין לה דבר, וכשאחד הקיסרים ביקש לשחזר את שמיטת החובות, בעלי ההון רצחו אותו. היסטוריונים כלכליים טוענים שזו הייתה אחת הסיבות להתפוררות האימפריה הררית. לדבריהם, אם הרומאים היו משמרים את שמיטת החובות, העולם לא היה מגיע למצב החברתי הנורא ששרר בימי הביניים.

"בעולם העתיק חירות נתפסה קודם כול כיציאה מעול החובות, בריוק הפוך מהתפיסה שלנו היום, שבה חירות מזוהה עם זכות הקניין – הזכות לשמור על הקניין ועל ההשקעות שלי, כולל הכספים שהלוויתי. גם

11.88x29.19	2/4	9 עמוד	שבת	מקור ראשון	01/2022	80391597-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790						

בארה"ב למשל, דר החוב של המדינה מגיע ל-17 טריליון דולר, אבל האזרח הקטן לא מרגיש את זה. הקניונים פתוחים, הצריכה משגשגת והכול מתקתק.

"אלו סכומים בלתי נתפסים ובלתי ניתנים להחזר. ובסופו של דבר הם יובילו לפשיטת רגל או להגירה המונית, כפי שקרה באימפריה הרומית. כשבחננים את המאזנים של הביטוח הלאומי אפשר להצביע על השנה שבה המ ערך הגירעוני הענק הזה יקרוס לתוך עצמו, וזה עניין של לא יותר מעשרים-שלושים שנה, כלומר 'מחר בבוקר' במונחים היסטוריים. גם בארה"ב מערכת הדוחה עומדת בפני מבוי סתום, וסקרים שנערכים שם מלמדים שרוב הצעירים האמריקנים מאמינים שיש להם סיכוי רב יותר לפגוש חיידים מאשר שהמערכות הללו יחזיקו אותם כשהם יצאו לגמלאות.

"הבעיה היא שהמבנה הפוליטי לא מתמרץ את הפוליטיקאים להקטין את החוב. פוליטיקאי שרוצה להיבחר לא יעז לקצץ בשירותים שהאזרח דורגל לקבל בחינם, ומנגד הוא יודע שהמחיר הפוליטי של נטילת חוב קטן מאוד. נבחר ציבור לא מאבד נקודות ברעת הקהל בגלל הנפקת אגרות חוב, כי בטווח המיידי זה לא משפיע על האזרח הקטן".

אתה מציץ לחוקק חוק שיחייב את המדינה להקטין את החוב בחמישה אחוזים בכל שנה, בהשראת מצוות שמייטת החובות.

"הספר שלי איננו ספר הלכה. בהלכה 'פתרו' את בעיית שמיטת הכספים באמצעות פרוזבול, ובכל זאת אני רוצה לדבר על העיקרון. העיקרון של מצוות שמיטת החובות הוא כפול: גם מענה חזמניטרי למי שעולמו קרס עליו, וגם חינוך לא להתמסר לחוב – הפנמה שחוב הוא פתרון זמני ולא שיטת הפעלה קבירה. חוב לאומי לא מבוקד גורר אינפלציה ופר גע בחוסן הלאומי. אי אפשר סתם כך להכריז על שמיטת חובות חרצרדית ולהתכחש להדחייבויות קודמות. זה יכול להוביל למלחמת עולם. אבל אפשר בהחלט לייצג מצב שמקטין את החוב לאורך זמן, מעין תהליך גמילה שעדיף להתחיל מוקדם מאשר מאוחר".

מה לגבי מצוות חיוב? כיצד היא משי תלבת בעניין?

"גדולי הציונות כתבו הרבה על מצוות חיובל, מהרצל ו'בוטינסקי ועד שבתי כרדב. גם בתקופה האחרונה העלו כל מיני רעיונות ליישום מודרני של ההלכה: שהמדינה תבטל את זכויות היוצרים, שהיא תחלק מחדש את האדמות, שהיא תמנע העברת כספים בירושה ועוד. המכנה המשותף לכלם הוא שהם העבירו את המצווה למדינה. אני טוען שזו קריאה לא נכונה של הטקסט המקראי, כי המוקד פה איננו המדינה אלא האזרח.

"מצוות שחרור עבדים והשבת האדמות ביובל באה לתקן מצבים שבהם אדם קרס בגלל החובות שלו. חיובל מניח שמשברים הם חלק ממעגל החיים, אבל אנחנו יכולים לדאוג ששגיאה חרפעמית לא תהדוס לאדם את כל החיים. יש אפשרות לאפס את המערכת ולה עניק לחייב הזדמנות חוזרת. חברה מתקדמת צריכה למצוא דרכים להתמודד עם משברים.

"אצל חלק מהפרשנים אתה שומע נימה אוטופית. השמיטה חיובל נתפסים אצלם כת קופה של חופש וחירות ושחיון. אבל בתלמוד הירושלמי, שנכתב במקום שבו אנשים קיימו את השמיטה, שנת השמיטה נחווה באופן

בתורה, מושג ה'דוד' קשור לשחרור מחובות שמכוננות את העברות, גם בפרשת חיובל וגם בנבואות ישעיהו. החירוש היחדי הגדול הוא שהחירות בתורה איננה תלויה בגחמה של שליט, אלא יש לה בסיס חוקתי קבוע וידוע מראש, שכל שליט כפוף לו".

נשהביטוח הלאומי יקרוס

לכאורה בעיית העברות נפתרה, וחוקי חרלות הפירעון עברו אבולוציה הומניסטית בכל העולם המערבי. היום כבר לא מכניסים לכלא בעלי חובות (למעט חובות למוזנות ילדים), והסנקציות המקסימליות הן שלילת רישיון נהיגה או איסור יציאה מן הארץ. שיקולי שיקום מתנוססים בכותרת חוק חרלות פירעון החדש, ולחייבים כרוניים קל יותר מאי פעם לזכות בהפטר.

"זה נכון ביחס לחוב הפרטי. החברה מלאה בסיפורים טרגיים על אנשים שאיבדו את כל עולמם, אבל המערכת אכן מטפלת בהם בגישה שמבקשת להחזיר אותם לשוק העבודה ולעמידה עצמאית על דגליים. הבעיה המרכזית שלנו היום היא החוב הציבורי. כשמדברים על קריסת ציוויליזציות אפשר לזהות את סימני האזדה, ואחד מהם הוא חוב ציבורי שתופה מעבר ליכולת החזר. החוב של רוב מדינות המערב היום הוא לפחות 100 אחוזים מהתוצר השנתי. אלו סכומים דמיוניים, שהמשמעות שלהם היא שכל האזרחים צריכים לעבוד שנה שלמה עם אפס צריכה כדי להחזיר את החוב, מה שלא יכול לקרות. וכל זה רק החוב הממשלתי. כשמוסיפים את החובות הפרטיים מגיעים לממדי חוב לאומי עוד יותר אסטרונומיים".

אתה מזכיר בספר את הטענה שהתופעה הזו התפתחה בעקבות אימוץ רעיונותיו של הכלכלן הבריטי ג'ון מיינרד קיינס. קיינס טען שלמקרה-בלבד חוקיות שונה מלמיקרו-כלכלה, ובניגוד למשפחה שלא אמורה להוציא ממה שהיא מכניסה, הממשלה צריכה ליצור גירעון באמצעות נטילת חלואאות. אלה יחסי קטעו במשק, יגבירו ביקושים ויחוללו צמיחה שתאפשר החזר של החובות.

"זה נכון, אם כי יש ויכוח בין הכלכלנים האם זה מייצר יותר צמיחה או יותר אינפלציה. על כל פנים, קיינס אמר דבר נוסף, שרוב התומכים במדיניותו מתעלמים ממנו או לא טרחו ללמוד אותו מלכתחילה. אכן נכון למדינה ליטול חובות בתקופות מיתון כדי לפתח תשתיות, להניע את גלגלי התעסוקה ולייצר ביקושים. אבל זה יכול להחזיק רק אם בשנים הטובות היא תהדרק חגודה ותחזיר חובות, כפי שעשה יוסף במצרים.

"מה שקורה בפועל זה שהחוב ממסך. לראש הממשלה ולשר האוצר אין ערבות אישית על אגרות החוב שהם מגפיקים. הם יסיימו קריידיה, יכתבו ספר ויישמר להם מקום בחלקת גדר לי האומה. בתקופת הקדונה ישראל הנפיקה בפעם הראשונה בהיסטוריה אגרות חוב למאה שנה, שזה חוב שהניגים שלנו עוד ישלמו. אני חנו משעבדים אתם וחיים על חשבונם. חשוב מאוד גם לעמוד על ההבדל בין חוב שמשמש לצריכה, ובין חוב שמשמש להשקעה בתשתיות שתיצור צמיחה בעתיד. אבל בעולם המערבי הממשלות התמסרו לחוב לצורך מימון שוטף, ושכחו שמדובר בפצצה מתקתקת שיכולה לפרק מדינות".

21.51x28.94	3/4	10	עמוד	שבת - ראשון	01/2022	80391599-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

אבטחה סביב כוחות מג"ב שביצעו את הפינוי, והחליטו טו לשלוח לשם נחלאווים שמאלנים, מתוך הנחה ששם לא תהיה בעיית סרבנות. אני התגייסתי עם זקן מטעי מי עצלנות, ונשארתי איתו. תוך כדי שאנחנו עומדים שם התייצבה מולי שורת נערים, שחשבו בטעות שאני בני"ש, וצעקו: איך אתה מעז לפנות אותנו, איך הרב שלך מרשה לך?

"זו הייתה חוויה לא פשוטה. ראיתי שם אלימות קשה של המג"בניקים. מושכים אנשים בוקנים ופאות וזורקים אותם. הייתה משפחה שהתבצרה, הם הביאו רתכת וריסק, חתכו את הקרוון לשניים ופירקו אותו כמו אגוז. כשהקירות ירדו ראיתי שם אישה עומדת עם תינוק. התחלנו להתקפל, ושמתי לב שאף אחד מהמפקדים או החברים ההומניסטים שלי לא חשב לתת לה כוס מים ולנסות לעזור. היה לי קשה עם זה. אנחנו רוגלים בעריכים נעלים, אבל כשיורדים לקרקע המציאות משהו לא מחלחל".

במהלך השירות הצבאי של לביא, הוא החליט ללכת צעד קדימה ולעבור מלימוד המקורות היהודיים ליישום בחייו. "חזרתי בתשובה בתקופת תפר, בין הדרך הקורם של בעלי תשובה שניתקו כל קשר לעור לם הישן, החליפו שם, התרחקו מההורים וניסו להיטמע בעולם החרדי, ובין הדרך הצעיר יותר שהבין שהמאבק להשתלב בעולם החרדי נדון לכישלון. בעלי התשובה מהדרך הראשון חוו טראומות קשות. החרדים רחו אותם, הילדים שלהם גדלו בעוני, וכשהם ראו את בני המשפחה המורחבת שלהם חיים ברווחה משהו בספור הפנימי שלהם נסדק. הייתה חבורה שהבינה שנדרש פה שינוי. הם הוציאו את כתב העת 'אדרבה', הפיקו את הכנס המפורסם בכתימתאיר עם הרב עודד ניצני והקהילה שלו, שהתחילה בכיתר-עילית ומאוחר יותר עברה למעלות".

מדוע הציונות הדתית לא נתפסה כאופציה לחבריה הללו?
"כי חלק מהציונים הדתיים שהם הכירו היו אנשי הייטק רגילים, כמו אבא שלי, רק עם כיפה. הם נתפסו כאנשים שחיים את הבורגנות המערבית בלי מתח רדי חני או תוכן רחני משמעותי. אני לא אומר שזה נכון, אבל כך זה נתפס. כ-15 השנים האחרונות בעלי תשובה כבר הולכים ברובם בכיוון אחר לגמרי. אמרתי לעצמי, אם הקב"ה היה רוצה שאוולד כחרדי הוא היה עושה את זה. אני טבעוני מגיל 16, הייתי חלק מהתנועה הסיביבתית בשנות התשעים, למחתי כלכלה וגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית. רציתי להביא את עולמות התורה שלי אל התשובה. רציתי לחיות בקהילה שמצד אחד שומרת על מתח רחני משמעותי, ומצד שני פתוחה לעושר ולמגוון של עולמות הדעת שגדלנו בהם.

"אחד הדברים שמשכו אותי ביהדות היה שמצאתי התייחסות קוהרנטית למגוון תחומים באמצעות עולם המושגים היהודי. זה מאוד בולט בקבלה. אתה יכול לקחת את מודל הספירות ולהשתמש בו בהבנת נפש האדם, אבל באותו אופן גם לזוגיות, לקהילה, לכלכלה וכדומה. כך גם לגבי מושגים מההלכה והגמרא. זה היה שונה מהותית מהמרקסיזם שלמחתי באותה תקופה, לדוגמה, שאולי יש לו דברים אינטליגנטיים לומר על הכלכלה - למרות שאני חולק עליהם מכול וכול - אבל על משפחה וזוגיות לא תמצא בו תובנות בעלות ערך. בכיוון ההפוך, בבחידים ובשיטות רחניות אחרות תוכל למצוא תובנות אינטליגנטיות על נפש האדם ואולי גם על משפחה וקהילה, אבל אם תשאל בודהיסט על משבר החוב הלאומי, הצוק הפיסקאלי או שיעור האינפלציה, לא יהיה לו משהו בודהיסטי חכם לומר על זה. ביהדות זיהיתי עקביות לאורך כל הרמות, וזה היה חידוש רציני בשבילי".

קהילות לבעלי תשובה וליהודים בארה"ב

כיום מתגורר לביא (39) עם רעייתו ליאת החמשת ילדיהם בגרעין הרתי במושב שובה בנגב, שהוא אחד

ההלכות תמיכה בחקלאים השובתים בשמיטה, בני ברק 2015 צילום: יוסי זליגר

כשמדברים על קריסת ציוויליזציות אפשר לזהות את סימני האזהרה, ואחד מהם הוא חוב ציבורי שתופח מעבר ליכולת החזר. החוב של רוב מדינות המערב היום הוא לפחות 100 אחוזים מהתוצר השנתי. אלו סכומים דמיוניים, שהמשמעות שלהם היא שכל האזרחים צריכים לעבוד שנה שלמה עם אפס צריכה כדי להחזיר את החוב

מה הוא מסמל, וכך מגיל צעיר התעניינתי בפילוסופיה פיה פוליטית. את 'הקפיטל' של מרקס קראתי בגיל 16, התעניינתי בהוגים שהציעו מודל אנרכיסטי שדומה לתפיסות הליברטריאניות - צמצום הממשלה למינימום והתבססות על קהילות. התחלתי לחפש גם בתחום הרחנניות המזרחית. בזכות הרקע הפריווילגי, האנגלית הטובה והעובדה שהיינו מחוברים לאינטרנט כבר בראשיתו, הצלחתי ליצור קשרים עם צעירים בעלי נטיות דומות ממקומות שונים בעולם.

"היה לי חבר אמריקני שהתעניין בפרקטיקות שונות של עבודה זרה, ויום אחד הוא כותב לי שהוא מקנא בי כי אני יודע לקרוא עברית. לא הבנתי מה הוא רוצה, והוא טען שאני יכול לקרוא קבלה חוהר בשפת המקור. זה היה נשמע לי נורא מוזר, אבל אמרתי לעצמי שאם הוא מוקסם כך מהמקורות שלנו, אולי גם אני צריך להתעניין בהם. התחלתי לחפש ספרים. זה הביא אותי לתהליך שארך שבע שנים, שבהן ספר הוביל לספר. קראתי כל מיני - על הרמב"ם, על ר' נחמן, ספר של אליעזר ברקוביץ ועוד. בגיל 17 ביקשתי ליום הולדת סט גמרא שטיינלויץ, התחלתי ללמוד לבד, דף אחרי דף. הרבה שנים חלפו עד שסיימתי את הש"ס".

בישיבות תיכוניות רבות הגמרא נתפסת כאתגר מורכב, ותלמידים רבים לא מתחברים אליה. מה תפס אותך בטקסט הזה עוד כנער?

"אותי זה דווקא עניין מאוד, כי למרות שהגמרא לא עוסקת בתיאוריות פילוסופיות באופן ישיר, יש בה הרבה מחלוקות מעניינות שמאחוריהן עומדות תפיסות מגובשות על סוגיות שהעסיקו אותי: מהו רכוש פרטי, מהי בעלות, מהו קניין. יש בה הרבה ירידה לשורשים".
בהיותו בן 16 הקים לביא עם כמה חברים קהילה במבנה נטוש. לאחר מכן הצטרף לנוער העובד והלך מד, ועבר את כל המסלול בתנועה: מדרוך, שנת שירות, גיוס לנח"ל באוגוסט 2002. הוא שירת כחובש בהאחוזות נח"ל עירון. "זו הייתה היאחזות הנח"ל האחרונה, ובסוף גם היא התאזרחה והפכה למצפה אילן", הוא מציין.
המפגש הראשון של לביא עם מתנחלים היה בפניו חוות גלעד. "הצבא היה צריך לשלוח חיילים למעגל

מאוד קשה מבחינה כלכלית, טראומתי אפילו. ואז אתה שואל את עצמך, למה שהתורה, שדרכיה דרכי נעם, תטמיע במערכת אירוע כה קשה?"

זו השאלה שהרומאים שאלו גם על השבת.
"נכון, רעיון של יום ללא עבודה נתפס מבחינתם כרעיון עוועים. אבל יום אחד הוא קושי שאפשר להכיל. השבתת הקרקע לשנה שלמה היא אירוע אחר לגמרי. היו יהודים שירדו לסוריה כדי להיפטור מהשמיטה, וחז"ל גזרו גם על סוריה כדי שארץ ישראל לא תיעזב. אחרי שהלל הזקן ביטל את שמיטת הכספים באמצעות הפרובוקול, נכדו - ר' יהודה הנשיא - שקל למצוא פתרון דומה לכל הלכות השמיטה, אלא שרבי פנחס בן יאיר בלם אותו. הסברה שלי היא שהתורה מתמודדת עם עודף האופטימיות באמצעות תפיסה שרואה במשבר חלק מהחיים. במקום לחכות למשבר שייפול עלינו כקטסטרופה, אנחנו נכנסים למשבר מתוכנן. כך נבנית לנו תודעה של מוכנות למשבר ויכולת להתמודד איתו.
"הקפיצות האבולוציוניות הגדולות ביותר בכלכלה המודרנית - ייסודם של המוסדות הפיננסיים והרגולטוריים הגדולים - לא נוצרו במוחם של פרופסורים שישבו וכתבו מאמרים, אלא צמחו כתגובה למצבי משבר חריפים שטלטלו את העולם. אפשר להבין את ההיגיון. משפחה שעברה פשיטת רגל תהיה הרבה יותר זהירה בנטילת הלוואות, אדם שעבר תאונה יקפיד הרבה יותר על חוקי התנועה, תאונה של מטוס בחיל האוויר גרמת להקפדה יתרה על נהלים. המשבר היוזם של השמיטה יוצר אפקט דומה, ובמחיר שבסופו של דבר הוא יותר נמוך. הוא מאפשר התחדשות".

מסמלי האנרכיזם לקסימי הגמרא

אהרן אריאל לביא נולד בטבעון, בן שני מארבעה אחים, לאב שהיה מראשוני תעשיית ההייטק בישראל ואם שעסקה בחוראה. "משפחה חילונית נודמטיבית, אבל איכשהו פיתחתי נטייה פוליטית לשמאל אנרכיסטי-טירידיקלי. אפילו שלום עכשיו נתפסו בעיניי כימנים", הוא מספר. "הייתי מבלה במועדוני רוק כבד, משרבט את הסמל האנרכיסטי A בתוך O. התחלתי לשאול

20.92x28.89	4/4	עמוד 11	שבת - ראשון	01/2022	80391598-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

ממקומיו. העיסוק שלו בהקמת קהילה אחת, הפך למעשה לחיים שהתרחבו לגזרות נוספות, בארץ ומעבר לים. "מאז ועד היום אני עוסק בקהילות בצורות שונות. מה גרעין בשוכה חברתי לקהילה של הרב ניצני והקמנו את רשת נטיעות, שהיא דומה לרשתות של הגרעינים התרבותיים, אבל כוללת קהילות של בעלי תשובה. בי 2011 היינו שותפים בהקמה של 'מקום' - מועצת הקבוצות והקהילות המשימתיות בישראל, שהיא למעשה ארגון הגג של כל הגרעינים והקהילות בישראל, מקיבוצי מוד נכים של הנוער העובד והלומד ועד לקהילות רתיות, קהילות של יוצאי אתיופיה ואפילו קהילות דרוויות. אחרי רצח רבין הנוער העובד והלומד הכריזו חרם על בני עקיבא, לקח להם כמה שנים להשתחרר מהענינות והאיבה, ואני שמח שזכיתי להיות מתווך בחיבור המדרש".

היום אתה עוסק בקהילות יהודיות בתפוצות. איך הצעת לה?

"בי 2013 יצאתי לנירירוק לשנה, במסגרת תוכנית של קרן תקווה. לקראת היציאה באתי למנכ"ל אריק כהן ואמרת לי, את מה שעשיתי בארץ אני רוצה לעשות בתפוצות. הוא אמר לי, אתה לא אמריקני ואין לך סיכוי. לא התייאשתי. התחלתי לתכנן את הפרויקט ובהמשך הגעתי לארגון 'חזון', שזה הארגון האקולוגי היהודי הגדול בעולם, שפועל בארה"ב ומקבל כסף מפרוצדור נירירוק, שהיא הארגון הפילנתרופי המקומי הגדול בעולם. הם התלהבו מהרעיון והציעו לי מימון לשנתיים. הקמתי חממה לבנינו קהילה, והתחלתי לעבוד עם עשר קהילות של יהודים מחו"ל.

"זה עבד. הצלחנו והעסק התרחב. בי 2016 קבעתי פגישה עם מנכ"ל משרד התפוצות רביר כהנא, הוא חתם איתנו על חוזה של 7 מיליון דולר לחמש שנים. אנתנו נקראים 'הקהל', והיום אנתנו עובדים עם 140 קהילות ב30 מדינות: ממערב ובמזרח אירופה, ועד אמריקה הלטינית וארה"ב".

מה התוכן, מה אתם מציעים לקהילות הללו?
"הרעיון הוא לקחת קהילה מתהווה ולתת לה את כל הכלים כדי להצליח. מנהלי הקהילה עובדים סמינרים ולומדים איך לבנות קהילה, איך לגייס משאבים, איך להפיק אידועים שימשכו צעירים, וגם איך לא לחזור על טעויות שאחרים נפלו בהם".

איך אתה מנהל את כל זה, על הקו בין מושב שובה בנגב לקהילות מסביב ללובים?

"המטה בנירירוק, אבל אני עובד מהבית בזום, וכן, זה לא פשוט כשאנתנו מפקים ששן על השמיטה בפאר לראלטו ואני צריך לדבר בחמש בבוקר. עד הקודונה הייתי נוסע המון. הייתה תקופה שחלק מהפעילות עברה למרחב מקוון, אבל לאט לאט חזרנו לפעילות פיזית. בחורשיים האחרונים היו לנו סמינרים בקוסטה ריקה, נירירוק, טביליסי, פריז ומלבורן, ואנתנו מנסים לקדם מה שאפשר עד לסגר הבא".

לצאת מקווי 67

בחזרה אל המטרה שלשמה נתכנסנו. חלקו הראשון של הספר "שבוע" כולל סקירה בסיסית של מצוות השמיטה, היובל, הקהל, מחזור העברות האישי ומחזור המעשרות האומי. בהמשך סוקר המחבר את גלגוליה של שנת השמיטה לאורך ההיסטוריה היהודית, ובחלק השני הוא מפתח רעיונות תחת הכותרת "השמיטה מכאן ולאן".

אתה מציע בספר לקחת השראה מהשמיטה להרחבת מושג שנת השבתון לענפים נוספים במשק. "שוק העבודה שינה את פניו. אם ההורים שלנו העי בירו 45 שנים באותו מקום עבודה, הצעירים מחליפים מעסיקים ואף מקצועות בקצב מסחרר. גם ההיצע דינמי מאור. מקצועות ותיקים נעלמים ומשכו להיעלם, כמו למשל מי שעובדים היום כנהגים, ובעוד כמה שנים ימצאו את עצמם מוחלפים על ידי רכבים אוטונומיים.

כולם אהבים לצייר את הטכנולוגיה כהדרמנט להתי פתחות אינסופית, וזה באמת רעיון מגניב אם נפלת על הצד של החמאה. אבל שינויים כאלה יכולים גם לרסק, יש אנשים שאפילו הקודונה ריסקה אתם, כי לא כל אחד מסוגל להתמודד עם טלטלות כאלו.

"מהצד השני תוחלת החיים הולכת וגדלה, והרעיון של פרישה בגיל 67 לא מתכתב עם היכולות של האנשים וגם לא עם הצרכים הכלכליים שלהם. אם נמשיך להתנהל כמו עד היום, יהיה לנו קשה מאד לשמור על רמת החיים שהרגלנו אליה בבריאות, ברווחה ובתרבות. את הגרעין לרעיון שאני מציע בספר שמעתי מהיום יוסי צרורה, ובכניסו הרחבת מוסד שנת השבתון".

איך עושים את זה בשיק בזהותי, שבו יש מי ששוקלים אם לצאת למילואים או להיפגש לידה מחשש שזה יפגע להם בקידום?

"אפשר להגדיל מעט את ההפרשות לפנסיה, ולאפי שר לעובדים לצאת פעם בכמה שנים לחופשה של כמה חודשים על חשבון קרן הפנסיה שלהם. השיטה פשוטה: אם במהלך הקריירה יצאתי חמש פעמים לחופשה של חצי שנה, גיל הפרישה יתאחד בשנתיים וחצי וכך המדל לא יעלה כסף. המטרה במיני-שבתון הזה אינה לשכב בטדגב על החוף, אלא להתפתח מקצועית ורוחנית. יהיו מי שינצלו את התקופה להסבה מקצועית, להעשרה מקצועית, ללימודים בתחום הדוח או ללימודים תודתיים. המעסיק יהיה חייב לקלוט את העובד חזרה, כמו אחרי חופשת לידה או מילואים, אלא אם כן שני הצדדים לא מעוניינים להמשיך. המודל הזה פותר הרכה בעיות: הוא יאפשר המשך תעסוקה לאנשים שבגיל 67 עדיין במלוא אונם, הוא יעניק פרק זמן להתרעננות והתחדשות, ערכון והתפתחות מקצועית, ויגביר את האנרגיות והמוטיבציות של העובדים וממילא גם את הפריון במשק".

בעולם ההוראה, מודל שנת השבתון קיים כבר שנים רבות. לביא מציין כי הרעיון הומצא כבר בי 1880 באוניברסיטת הרווארד, ביחמת נשיא האוניברסיטה. "הוא הצהיר על כך שההשראה לרעיון היא שנת השמיטה. לשמיטה האקדמית היו מטרת מקצועית: אדם סיים דוקטורט ואחרי חמש שנים המחקר שלו כבר לא מעורבן ולא רלוונטי, רמת המחקר יורדת והחוקר צריך זמן כדי להתחדש. זה התפשט באקדמיה האמריקנית, ומשם לרוב מוסדות החינוך בעולם. הבעיה היא שגם בתחום ההוראה זה הולך ופוחת. יותר ויותר מורים נמנעים מלצאת לשבתון ומעדיפים לקחת את הכסף".

זה לא חדש. בפרק ההיסטורי אתה מציין שחיו תקופות שבהן השמיטה כמעט נשכחה.

"בתקופת בריכוכב השמירה על השמיטה הייתה חלקית בלבד, וזה המשיך עד לקריסת ההתיישבות היהודית החקלאית במאה השלישית. היו כמה פיקים קטנים של חזרה לקרקע, ופה ושם אתה מוצא דיונים על השמיטה בשו"תים שנכתבו אחרי גירוש ספרד. למעשה, עד שיבת ציון החדשה הנושא די הונח בשיח ההלכתי.

"אחת התופעות המעניינות היום היא פריחת השיח על השמיטה בתפוצות, למרות שמבחינה הלכתית השמיטה כמעט לא קיימת עבורם. זה קרה בסביבות 2007. התעורר שיח נרחב בנושא אצל יהודים מארה"ב, יצאו מאמרים והפקו כנסים, תרגמו טקסטים של הרב קוק ולקחו את השמיטה לכיוון של קיימות וחשיבות המ-

נוחה וההתחדשות לארמה. בעיניי זה מהלך חשוב, כי שמיטה היא לא עוד מצווה. התורה מקדישה לה פרשה שלמה, ומקשרת בין הפרת השמיטה לעונש הגלות. או היהודים החכמים פתרו את הבעיה עם היתר מכירה או ייבוא, ובפועל רוב הציבור שנכנס למרכולים או למסעדות כלל לא יודע שהשנה היא שנת שמיטה. יש לנו הדרמנות לבחון את הרעיון הזה, שהוא חדשני וייחודי ולא קיים בתרבויות אחרות.

"אני מאמין שאנתנו מסוגלים להפיץ את רעיון השמיטה כפי שעשינו עם רעיון השבת. הרומאים הרי לעגו ליהודים על השבת והחגים, שהרי על פניו מי ששבת יום שלם בשבוע הוא עצלן ולא יצרני. אבל בסוף כל העולם המערבי אימץ את הרעיון היהודי העתיק, ולא רק יום אחד בשבוע אלא יומיים. רוב העובדים בעולם המערבי לא יודעים שהחייקנר שלהם הוא רעיון יהודי, שעצם המבנה של שבוע בן שבעה ימים הוא רעיון יהודי. "רעיון יהודי נוסף שטמון בשמיטה הוא תפיסת העולם כמתקדם לקראת שלמות והשתלמות. במסר פוטמיה האמינו שאי אפשר באמת להחזיר את החוב, כי הכלכלה היא מעגלית ואין בה צמיחה. אתה לווה כסף כדי לקנות זרעים ולגדל תבואה כדי מחייתך, אתה מייצא את מה שאתה צורך ולא מעבר לזה, ולכן העברות היא חלק בלתי נפרד מהמערכת החברתית. לעומתם, המקובלים דיברו על 'תורת השמיטין', שבמרכזה תפיסה שהעולם כל הזמן מתפתח וצומח. הוא לא נע במעגלים שחוזרים על עצמם אלא בתנועה בורגנית, כשכל מוד זוד מגיע לנקודה רחוקה יותר מזו שאליה הגיע קודמו. רעיון הצמיחה, שהוא אבן יסוד בכלכלה המודרנית, הוא גם רעיון יהודי שפרץ הצליח".